

InfoMigjorn

Butlletí digital
sobre llengua
catalana

Núm. 1.367

13 de març del 2018

SUMARI

- 1 Joan-Lluís Lluís ► La mort de la singlatana
- 2 Marta Rojals ► La catalanofòbia com a estratègia comercial
- 3 Albert Pla Nualart ► “Surt amb la noia que sortia el meu germà”
- 4 Bernat Puigtobella ► Es busca filòleg
- 5 Empar Moliner ► Les benèvoles
- 6 Jordi Bianciotto ► I què fem amb la llengua?
- 7 J. Leonardo Giménez ► ‘Fins’ i ‘fins a’
- 8 Magí Camps ► “Un polsim de sucre ingràvid”
- 9 David Paloma ► “En quin lloc del món podia redactar Fabra el testament en català? A Andorra!”
- 10 Pau Vidal ► El catanyol es cura

InfoMigjorn és un butlletí setmanal que recull informacions d'actualitat sobre llengua catalana.

ISSN 2462-7003 Elaborat i distribuït per la Xarxa de Mots

Subscripcions: <http://migjorn.cat/alta.php> Adreça de contacte: infomigjorn@migjorn.cat   @InfoMigjorn

1 La mort de la singlatana

Joan-Lluís Lluís

Presència, 7 de gener del 2018

<http://www.elpuntavui.cat/opinio/article/8-articles/1314657-la-mort-de-la-singlantana.html>

► GEC

Ja fa molts anys que el moviment cultural i polític catalanista de la Catalunya del Nord malda per resistir a l'aixafament programat de la llengua catalana i que, per fer-ho, gairebé només té l'esperança del sud. El Principat de Catalunya. Sobretot ara, que la pregunta "Què passa, de l'altre costat?" ha esdevingut diària, com un càntic de qui dia passa Espanya empeny. Les preguntes són les mateixes, les respostes són diferents, no només pel que fa al futur polític de Catalunya, sinó per les seves conseqüències sobre la llengua catalana al nord. Ja s'ha dit a bastament, perquè és una evidència, que la independència de Catalunya tindria efectes benèfics enormes sobre l'estat de mala salut del català a les terres del nord. La meua humil opinió és que faria pujar de manera notable el desig d'aprendre aquesta llengua i d'assumir-la. No seria suficient, però, perquè de nou esdevingués llengua d'ús social. La maquinària anivelladora francesa treballa des de fa molt de temps per evitar-ho i crec que s'ha passat el punt de no-retorn durant l'últim mig segle.

Però una Catalunya lliure seria un incentiu molt potent per a l'aprenentatge individual de la llengua catalana, per l'evidència de la seva utilitat laboral com a llengua oficial d'un estat independent veí. I, en menor mesura, per la seva afirmació com a llengua d'aquest territori. Ara, també cal tenir bastant clar que

aquest augment del prestigi i de l'ensenyament es faria en detriment de les formes dialectals pròpies. Ja és ben notable, avui, que la gran majoria d'adults que volen aprendre el català, o que volen que els seus fills l'aprenguin a l'escola, es decanten cap al català com més normatiu millor. La gent que vol la llengua vol una llengua útil, no una llengua emocional. Vol el català global, amb el qual anar a Barcelona, a Andorra o a Mallorca i ser entès, i entendre-ho tot. No vol la llengua de l'avi, els renecs de l'oncle, les rondalles de l'àvia, les cançons de verema ni les endevinalles d'abans. La gent ja no vol, per exemple, aquests rodolins que un lector m'ha enviat fa poc i que van ser recollits el 1928 a la Roca d'Albera: "Mare, *gudabre, entirabigutabre* / Me seu fet coure la llebre?, *gudebre, entirabigutebre* / Sí, el meu fill, *gudill, entirabigutill* / Te son fet coure la llebre, *gudebre, entirabigutebre* / Tot tastant, *gudant, entirabigutant* / Ambe la llossa, *gudossa, entirabigutossa* / Me la son menjada tota, *guduta, entirabigututa*." I si aquí *tota* rima amb *guduta* és perquè en català rossellonès *tota* es pronuncia *tuta*. Però d'això, ja ningú no en vol, fora del temps de la malenconia de records familiars, si existeixen. La gent vol un català que vagi per feina i això significa tallar amb el català genuí, que no ha pogut resistir l'ofensiva continuada de desprestigi duta a terme pel poder francès durant tres segles i mig. Adeu, doncs, al català d'aquí com a forma de parlar vingut directament de la deformació local del llatí. Adeu als dialectalismes, tinguin denominació d'origen o hagin nascut d'influències històriques occitanes o franceses. I siguin o no al *Diccionari de la Llengua Catalana*. Adeu *singlantana, ca, tiró, parpallol, guilla, votura, peirer, clavillar, vilatge, espertinar, sàller, cúller, cúser*. Adeu *adiu*. Adeu dir *sem* i *seu* per *som* i *sou*. Adeu dir *gracis, histori* i *famili*. Adeu dir *jo calli, i jo callavi, i jo callarií*.

Les formes nostres, que són les formes de tots, s'estan morint a mesura que mor la gent que encara les duia a la memòria i que tenia ocasió de parlar català. Els que els substitueixen, i que no són prou nombrosos per formar una comunitat lingüística ni tan sols minoritària, parlaran el català estàndard o no parlaran català. És una situació dolorosa, perquè veiem com s'evaporen uns mots i unes pronúncies que mai més no tornaran. Seria, però, un preu prou acceptable si de debò el català, aquí dalt, pogués rebrotar, encara que amb modèstia. Que això passi, però, depèn tot primer d'aquells que tenen entre les seves mans la construcció d'una república catalana.

Vegeu també, del mateix autor, ["La llengua del diable i de tots nosaltres"](#) (*Presència*, 04/03/2018), i l'entrevista que li fa Jaume C. Pons Alorda, [Joan-Lluís Lluís: "Com a escriptor res no em fa por"](#) (*Núvol*, 19/08/2017).

2 La catalanofòbia com a estratègia comercial

Marta Rojals

VilaWeb, 12/02/2018

<https://www.vilaweb.cat/noticies/la-catalanofobia-com-a-estrategia-comercial/>

Perdoneu l'anècdota personal, però aquests dies m'ha passat un fet poc freqüent que voldria compartir amb vosaltres. Servidora ha adquirit un tal producte elèctric i, en obrir la capsa, quina no ha estat la meua sorpresa en començar a llegir el paper que deia així: "Instruccions de muntatge / Instrucciones de montaje / Instructions de montage / Assembling instructions / Instruções de montagem". Faig un punt i a part per a qui s'ho vulgui mirar dues vegades.

Més que el fet en si, la cosa que volia compartir és l'emoció, la trista emoció, de veure la meua llengua naturalment representada en un full d'instruccions, més enllà d'uns pèsols de l'Eroski o uns iogurts del Bonpreu. I encara l'estranyesa de veure-la al començament de tot, com si fos, jo què sé, la llengua del país on he comprat el producte –oh, espera!–, i amb un cos de lletra en peu d'igualtat amb la resta d'idiomes del paquet.

Aquests detalls que semblen obvis, en realitat no ho són tant: que el català figuri en primer lloc en un producte comprat a Catalunya, ves quina cosa, estalvia al consumidor catalanòfon el típic recorregut entre els cinc, deu, vint idiomes de les instruccions a la recerca de l'alternativa a la nostra parla inexistent, que pot ser l'ES, el FR, l'IT, o el que sigui que ens toqui entendre. Respecte d'aquest detall, servidora no pot evitar de sentir una enveja no del tot sana pels meus conciutadans que, afortunats ells, mai no han hagut de passar per tots aquests procediments i sentiments estranys.

El parlant d'una llengua que els fabricants sempre donen per descomptada no ho viu com una sort, que el tinguin en compte, sinó com la més lògica normalitat. De la mateixa manera, algú que ha viscut tota la punyetera vida sense poder llegir un puto prospecte de medicament en la seua llengua, a la força acaba assumint la seua discriminació com una normalitat. D'aquí ve l'alegria, la trista alegria, de quan un paperet et recorda que això que vius no és normal, per si t'hi haves acostumat, i que la normalitat a la qual has d'aspirar és la contrària.

Avançant una mica més, una altra sorpresa agradable de les instruccions que dic és que el text era escrit en un català impecable. El vocabulari tècnic era exacte, els accents anaven cap a on havien d'anar, les frases no eren producte d'un *googletranslator* directe del castellà. Hi havia mirament, hi havia cura, un

detall que sol fallar quan els dos anteriors no fallen. En aquell moment ja sí que no em vaig poder resistir i vaig anar a la capsa a saber més del fabricant. I l'última sorpresa ja no va ser tal: en les sis cares de l'envàs, havia desaparegut l'idioma que amb tanta naturalitat s'introduïa a dins, el que et trobes un cop comprat, quan ja fa més mandra de tornar.

Aquesta *caiguda* de l'idioma m'ha fet pensar en la notícia que Consum ha decidit deixar d'etiquetar la seua marca blanca en català. Segons diuen, no rigueu: “a fi de millorar la llegibilitat”. La “llegibilitat”. He, he. M'imagino la junta de cooperativistes intentant empescar-se una manera tècnica de fer dir “*qué pone en tu DNI*” a un paquet de pèsols. I tot per donar gust als clients catalanòfobs abans que als catalanòfons, que són molt poquets, pobres. Perquè els seus estudis de mercat deuen dir que els odiadors són legió, i per tant, l'odi guanya. I perquè, davant de l'auge de la catalanofòbia, com a empresa tens dues opcions: o patir-la en forma de boicot, o entomar-la i tornar-la rendible per al teu negoci. Algú pot dir: com si l'odi al català fos un invent d'ara, a la qual cosa no més s'hi pot respondre que no és cap excusa de res, i tot seguit continuar amb allò que anaves dient.

Servidora, com molts catalans, va aprendre la paraula *creïlla* gràcies a l'etiquetatge –ara sé que il·legible, no sé com me'n vaig sortir– de les patates fregides del Consum. Com també molts hem après la paraula *esnea* amb la llet del Caprabo-Eroski, i *poupança* amb els paquets d'Ausonia, i *nebulización* amb el Vicks VapoRub. Són paraules que no sabríem dir quan van entrar a la nostra vida, que les hem llegit mentre esmorzem, o quan tenim la regla, o ens refredem, o fem el vermut; paraules que volten per casa nostra com si també fos casa d'elles. No entenem a qui pot fer nosa un idioma (més) a la seua llar, qui pot boicotar un producte perquè està *tacat* d'unes paraules, si no és algú malalt o corcat per dintre. Sense les creïlles del Consum, ara ja sé que no em trobaré més la paraula a la meua cuina. I així és com els odiadors hauran aconseguit privar-me del dret d'aprendre qui sap quantes varietats valencianes més. La cultura no és el seu fort, ja ho sabem, i per això també els combatem.

En fi, que aquest article seria ben malaguanyat, a més d'incongruent, si s'interpretes com una crida al boicot d'un súper. Això seria quedar-se guenyo mirant el dit, abans que no veure una lluna de tres mil cinc-cents quilòmetres de diàmetre. Pel que fa als clients que busquen allò que el Consum oferia i ara no oferirà, és lògic pensar que ho buscaran en un altre súper; i pel que fa a la resta, podran trobar al Consum allò mateix que poden trobar en quatre-cents mil súper més. Per tant, aquesta estratègia per “millorar la llegibilitat” sembla que

no pretén satisfer “més” qui ja hi comprava, sinó plaure i atraure clients allà on els catalanòfobs són un mercat creixent. La mateixa estratègia d'empreses com Freixenet, que ha convertit en màrqueting el fet de dir cada mes que se'n va de Catalunya. La mateixa que fa que Jazztel no pateixi perquè li penalitzi, ans al contrari, que una teleoperadora seua digui “independentista subnormal” a una potencial clienta. En una economia salvatge que no entén en ètica, la catalanofòbia és un odi que ven.

Vegeu també, de la mateixa autora i en el mateix mitjà, [‘Que \[me\] entiendan ellos’](#) (22/01/2018).

Sobre Consum, vegeu el [Comunicat de Taula de Filologia Valenciana sobre la decisió de Consum de deixar d'etiquetar els seus productes en valencià](#) (22/02/2018) i els articles [Consum, no feu el bleda, per favor](#), de J. Leonardo Giménez (*Levante-EMV*, 19/02/2018), i [Això de Consum](#), de Núria Cadenes (*El Temps*, 19/02/2018).

3 “Surt amb la noia que sortia el meu germà”

Albert Pla Nualart

Ara, 19/01/2018

https://llegim.ara.cat/opinio/Surt-noia-que-sortia-germa_0_1946205391.html

La frase del títol no surt ben parada de l'anàlisi d'un cap quadrat. Aquest *que*, ens dirà, fa de complement del verb *sortir*, i el complement del verb *sortir* és preposicional: “El meu germà surt *amb una noia*”. Per a ell, doncs, la frase correcta seria “Surt amb la noia *amb qui* (o *amb la qual*) sortia el meu germà”. Però no cal tenir gaire sensibilitat lingüística per adonar-se que mentre que la frase del títol llisca, la “correcta” embarbussa; i que per “correcta” que sigui la segona, la del títol és més viva i habitual.

La nova gramàtica normativa (GIEC), que té la virtut de partir de la descripció, avala (pàg. 1.045) la simplificació que practica, sàviament, l'ús espontani quan converteix *amb qui* o *amb la qual* en *que*, si bé considera que repetir la preposició –la frase “correcta”– també és possible en un registre més formal.

Aquesta elisió és sempre bona –i fins i tot recomanable– quan l'antecedent d'un relatiu fa la mateixa funció en l'oració principal que el pronom relatiu en l'oració de relatiu. Això passa quan el verb es repeteix, però no és imprescindible. El que cal és que l'antecedent i el pronom relatiu vagin amb la mateixa preposició:

“Tornarem per la carretera *que (per on, per la qual)* hem vingut”. Venim *per una carretera* i tornem *per una carretera*.

No és l'única elisió que la llengua fa, i la GIEC accepta, quan l'antecedent i el pronom relatiu van amb la mateixa preposició. De vegades s'elideix l'antecedent, de manera que és com si l'oració de relatiu fes directament de complement a la principal: “Dona-ho a qui ells ho van prendre”. La versió cap quadrada seria: “Dona-ho a aquell a qui ells ho van prendre”. I tornant a la frase del títol, podríem dir i escriure: “Surt amb qui sortia el meu germà”.

I si he dit “és com si” és perquè, en aquest cas, no es tracta d'una oració de relatiu adjectiva. Fixeu-vos que no podem dir “Dona-ho al qual ells ho van prendre” ni tampoc “Surt amb la qual sortia el meu germà”. Són relatives lliures, sense antecedent, que exigeixen el pronom *qui*.

4 Es busca filòleg

Bernat Puigtobella @puigtobella

Núvol, 25/01/2018

<https://www.nuvol.com/noticies/es-busca-filoleg/>

Fa un temps el [*Diari de Girona*](#) es feia ressò d'un estudi de la Conselleria d'Ensenyament de la Generalitat que recull una estadística dels professors funcionaris que en aquest moment imparteixen classes de català, anglès o francès i la seva data previsible de jubilació. D'aquestes dades es desprèn una conclusió preocupant: en els propers 10 anys poden quedar sense cobrir 520 places de professor de Llengua Catalana i Literatura a Batxillerat en l'àmbit català. Aquest estudi pren de nou rellevància amb la recent convocatòria de places de secundària que ha fet la Generalitat de Catalunya.

“A més a més, aquesta informació de la Conselleria d'Ensenyament també assenyala el nombre de llicenciats que no són funcionaris i estan apuntats a les llistes d'espera o bé estan treballant com a interins en els quatre idiomes esmentats a Batxillerat”, apunta Daniel Bonaventura al *Diari de Girona*. “La resta de la gent que es jubilarà els propers deu anys menys el nombre de persones que no són funcionaris però busquen feina o ja són interins, dona com a resultat que faltaran 520 persones per omplir les necessitats de professorat de català de la propera dècada”.

Aquesta previsió no es complirà, en canvi, en el cas de la docència de les altres llengües que s'imparteixen a la secundària (castellà, anglès, francès). El professor i lingüista Josep M. Nadal, exrector de la UdG, és contundent: "Català és l'única titulació de les filologies on els propers deu anys faltará gent. Per tant, matricular-se de Filologia Catalana és una garantia de trobar feina en els propers anys".

La retirada de docents per jubilació no va prou acompanyada de noves matriculacions a les facultats de filologia. Falten, doncs, vocacions? "No és una qüestió de vocacions, o de disminució de les vocacions", diu Josep M. Domingo, professor de Filologia Catalana de la UB. "Hi ha estudiants ben vocacionals, de la filologia catalana i del professorat, com n'hi ha hagut sempre. És qüestió que allò que abans havia de ser resolt amb una específica titulació acadèmica (el títol universitari en filologia catalana) ara pot ser resolt d'altres maneres: són efectes del discurs públic dels beneficis de la generalització enfront de l'especialització, de la permanent disponibilitat al canvi laboral, etc. Totes aquestes gangues ultraliberals del passa que t'he vist i l'aguanta que vaig a cobrar".

Teresa Iribarren, directora del Màster d'Edició Digital i professora del Grau de Traducció de la UOC, troba xocant que en el moment d'inflamació nacional que vivim, hi hagi tan pocs alumnes que vulguin aprendre català, ser professionals de la llengua, però considera que "la literatura catalana ha estat pràcticament escombrada de l'ensenyament secundari, i això fa que pocs sentin la crida a estudiar Carner i Rodoreda a la universitat... a més, fa anys que no es convoquen oposicions per a places de professorat a l'institut". Això fa que el cos d'interins hagi anat creixent i, no cal dir, encara més el conjunt de llicenciats apuntats a llistes per fer substitucions.

Com garantir un relleu de qualitat?

Nadal adverteix que pot arribar un moment que calguin professors de català però no hi hagi gent prou preparada i s'hagi de contractar igualment gent que potser no doni la talla per cobrir les places vacants. Segons Josep M. Domingo, l'"ecologia" dels estudis de llengua i literatura catalanes és ara una altra. "No és exacte que les places d'especialistes en llengua i literatura catalanes jubilats no tinguin un relleu clar: la realitat ens mostra que l'hi tenen: són clarament substituïts per professors que no en són especialistes".

Jaume Aulet, professor de Filologia Catalana a la UAB i del Màster de Formació de Professorat de Secundària ofereix una visió més temperada: "El relleu està assegurat, no crec que sigui el problema. El problema, en tot cas, és el perfil del professorat, que no serà el d'aquella generació que ara plega. Per als nous quadres de professors l'ensenyament és una sortida professional, més

que una vocació (en molts casos, no en tots). És prou evident en el màster de formació de professorat de secundària. Hi dono classes i això sí que ho conec de primera mà. També em sembla molt discutible el tipus de formació que aquests futurs professors reben en el màster”.

Roger Canadell, professor del Grau de Llengua i Literatura Catalanes de la UOC, considera que “l’obligatorietat de cursar el *Màster en formació de professorat d’educació secundària obligatòria, formació professional i ensenyament d’idiomes* per a poder esdevenir docent ha comportat un major control de les persones que assolien les competències adequades per a fer de professors/es, entre d’altres, en els instituts, però reclama al Consell Interuniversitari que obri a totes les universitats la possibilitat d’oferir aquesta formació de postgrau, que actualment només es pot cursar a la UB i a la UAB.

El diagnòstic del problema

Segons Canadell, des dels departaments i estudis de llengua i literatura es treballa molt la matrícula als màsters i postgraus, però el veritable problema és la davallada d’accessos a les titulacions de grau. “Diguem que mirem massa cap amunt i ens hem oblidat durant massa temps dels que vénen de sota, si se’m permet usar aquests termes. Durant massa temps les universitats, perquè no en tenien la necessitat, han oblidat els seus graduats un cop es titulaven i no s’han apropiat a treballar conjuntament amb els docents de secundària, per fer recerca junts, per treballar plegats, per garantir les continuïtats necessàries, per formar-se amb noves estratègies i noves eines, com les digitals...”. Iribarren apunta amb humor que s’han amanit els graus “a la bolonyesa, sense tenir prou en compte les noves necessitats dels nadius digitals i de l’entorn laboral on hauran de col·locar-se els joves. Ens hem limitat a què aprenguin a fer power-points per presentar un treball sobre Foix. Si realment treballéssim més les competències digitals, i sobretot de creació de continguts amb cara i ulls (amb solidesa argumentativa, polidesa lingüística, etc.), segurament els alumnes se sentirien més ben armats per sortir a la batalla d’un món laboral que necessita persones que sàpiguin construir discursos i fer-los públics a internet. Podrien anar a treballar a la Camper o al Banc de Sabadell, o a un institut... i de tant en tant, algú acabaria fent una tesi sobre el Rector de Valfogona.”

Domingo reclama estratègies de prestigiació d’aquests estudis a escala diversa: “Sense renunciar a les dinàmiques disciplinars particulars, cal fer veure que no es pot prescindir de professionals que tenen per centre d’interès la llengua i la literatura del país: que ens calen en tots els estrats del sistema docent, i en els mitjans de comunicació, i en la indústria editorial. Accions a escala diversa:

d'això d'abans a desautoritzar (i execrar) tots aquests tutors d'ensenyament secundari que dissuadeixen els seus pupils de matricular-se a filologia catalana, o a estudis catalans”.

La Filologia que ve i l'entorn digital

La pregunta, doncs, seria quines accions caldria dur a terme des de les universitats per mostrar als estudiants de secundària els atractius d'una carrera com la dels graus de Llengua i Literatura catalanes o Filologia Catalana. “Des de la UOC estem estudiant la manera d'enfortir aquest vincles”, explica Canadell. “A la UOC tenim molts col·laboradors docents que treballen en centres d'ensenyament secundari”. Segons Canadell, ara més que mai cal formar graduats que coneguin i usin amb excel·lència les TIC vinculades a l'ensenyament de la llengua i la literatura; cosa totalment imprescindible per continuar seduint, captivant, educant i formant els joves i adolescents del país, no només en llengua i literatura sinó en tots els àmbits del saber.

5 Les benèvoles

Empar Moliner

Ara, 19/02/2018

https://www.ara.cat/opinio/empar-moliner-les-benevoles_0_1964803505.html

He estat llegint, aquests dies, *Les benèvoles*, la immensa obra de Jonathan Littell, que explica en primera persona (amb els dots de superdotat que té l'autor) la història d'un oficial nazi. Hi ha un moment en què ell i altres capitosts, entre conyac i conyac, debaten sobre lingüística. El protagonista reflexiona així (tradueixo): “Passa el mateix amb les llengües turques, en què per exemple la ge palatal s'escriu de manera diferent en gairebé totes les llengües. Per descomptat que ho van fer expressament: va ser una decisió política i no lingüística, que pretenia, esclar, distanciar tant com fos possible els pobles veïns, cosa que pot donar una clau: els pobles veïns havien de deixar de funcionar com una xarxa, de manera horitzontal, per remetre's, tots, de manera paral·lela i vertical, al poder central, que es col·locava en la posició d'àrbitre últim d'uns conflictes que ell mateix no para de provocar”.

És exactament això, i no és pas nou. Si tu tens una patata i la parteixes per la meitat, tindràs dues mitges patates, però si llavors les tornes a partir, tindràs uns trossos de patata. I si a cada un dels trossos de patata els anomenes de

maneres diferents, la patata haurà desaparegut. Es tracta d'atiar un conflicte que no hi era. Però d'atiar-lo com si tots nosaltres, els amos de la patata, no ens barrejàssim. Cínicament, n'hi ha que et diuen que "la immersió lingüística no es toca" per, seguidament, dir-te que "potser hauríem de parlar dels percentatges de castellà". Parlar dels percentatges de castellà vol dir "fer que el català retrocedeixi". Perquè el català no té els mitjans, ni els policies, ni el rei d'Espanya, ni els de Ciutadans de Cornellà. Nosaltres, els catalanoparlants, estimem el castellà. No només perquè és la llengua dels nostres avis, pares, marits o sogres, sinó perquè els parlants de llengües minoritzades estem molt sensibilitzats amb les llengües, de la mateixa manera que els que fan règim estan molt sensibilitzats amb el menjar. ¿Poden dir el mateix els que atien el conflicte? ¿Estimen el català? ¿Els agrada Catalunya amb nosaltres dins, els catalanoparlants?

6 I què fem amb la llengua?

Jordi Bianciotto

Nació Digital, 02/02/2018

<https://www.naciodigital.cat/opinio/17058/fem/amb/llengua>

Una de les conseqüències no desitjades, ni tan sols gaire contemplades, del debat sobiranista d'aquests darrers anys ha estat descuidar una mica tot el que té a veure amb la conscienciació al voltant de la llengua catalana. L'horitzó d'un estat propi s'ha col·locat al davant de qüestions que, fredament, potser han estat vistes com identitàries, associades a un nacionalisme que es tractava de superar, o que entorpien el procés, potser pensant que amb la independència mateixa la llengua ja hi sortiria guanyant i no cal dedicar-hi ara més esforços.

Però, bé, en aquests darrers anys la mobilització popular a Catalunya ha tendit més a enfortir entitats encarades a l'activisme polític, com ara l'ANC i Òmnium, que no pas a alimentar, per exemple, la base de socis de la Plataforma per la Llengua. I les situacions que denoten una feblesa del català envers el castellà es continuen donant. Sense anar més lluny, aquesta setmana, el TC ha rebutjat un recurs del PP contra el Codi de Consum català, en què aquest partit l'acusava d'imposar el català en el comerç, quan resulta que no, que el PP pot estar tranquil, ja que l'única obligació que se'n deriva és la d'entendre's, venedor i client, en almenys "una de les dues llengües oficials, el català o el castellà". I ja

sabem quina és, generalment, la llengua que sol guanyar quan la realitat obliga a triar-ne només una.

Però més enllà d'aquests episodis de caràcter legal, és possible que la llengua catalana hagi d'afrontar a partir d'ara un nou perill: que a certs àmbits de la societat se l'associï a conflicte i que se la politizi en el pitjor dels sentits. Sectors del país que havien participat del gradual procés de normalització lingüística des dels anys vuitanta, potser sense entusiasmes però sense cridar a la rebel·lia, ara podrien estar començant a arrufar el nas i a tancar files amb una certa idea més monolingüe de l'Estat espanyol. Des d'algunes entitats ja adverteixen d'indisicis que s'està trencant la transmissió del català en famílies de matriu castellanoparlant, un comportament lingüístic que havia estat un indicador d'èxit en les darreres dècades.

Podrien ser uns efectes secundaris de la polarització política, amb què l'independentisme no comptava i que resulta desagradable haver d'assenyalar, però que no per renunciar a esmentar-los deixaran d'existir. El català, com a símbol d'un moviment polític que una part dels catalans han viscut com una agressió, amb indignació i amb por. La nostra llengua ha sobreviscut a escenaris molt més adversos i pot refer-se també en aquest. Però, si més no, comencem a pensar-hi o, de la mateixa manera que la vida és allò que passa mentre fas plans, potser la llengua se'ns anirà escolant entre els dits mentre dediquem tota l'atenció a conquerir la lluna.

7 'Fins' i 'fins a'

J. Leonardo Giménez

Levante-EMV, 22/01/2018

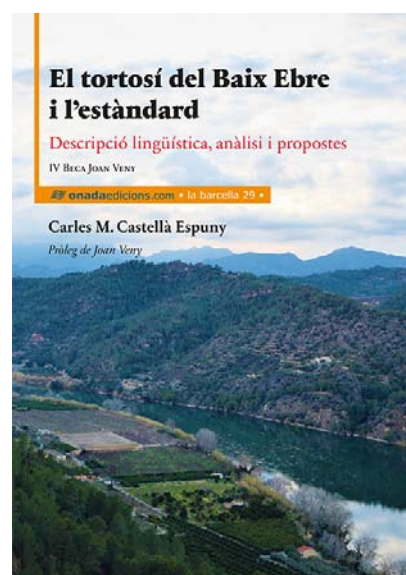
La preposició simple *fins* i la composta *fins a* s'havien perdut en la parla col·loquial valenciana durant molt de temps, però s'han recuperat en l'escriptura i en la parla de molts sectors (professionals, jóvens, etc.) gràcies a l'ús del valencià en el conreu literari, en l'escola i, encara que no en la intensitat que calia (i cal), en mitjans de comunicació. En castellà, *hasta*. Estes preposicions tenen el sentit, principalment, d'indicar 'el punt final d'un moviment o d'un espai de temps', 'el terme on alguna cosa arriba sense sobrepassar-lo': "Anirem en tren fins a Xàtiva", "Treballaré fins a juliol", "Ja sap comptar fins a cent"; 'el moment

en què una persona compta o espera retrobar-se amb la persona de la qual s'acomiada': "Fins a les dotze", "Fins a l'altra", "Fins demà", "Fins dissabte".

La preposició simple, *fins*, sense *a*, es convertix en adverbi quan és també sinònima de 'fins i tot' i de 'inclús', que tenen el sentit d'indicar emfàticament 'el caràcter sorprenent o extraordinari d'un enunciat': "Tots reconeixen el seu talent, fins i tot (o *fins* o *inclús*) els enemics", "Es presentaren al convit tots els parents de Sergi, inclús (o *fins* o *fins i tot*) els sogres". Estes paraules o expressions no oferixen problemes de comunicació. No obstant, normativament, cal destriar els usos de "fins" i de "fins a", que a vegades, en l'escriptura, veiem confosos.

Si s'indiquen llocs físics, *fins a* es manté sencera quan també és possible la frase només amb la preposició *a*. En canvi, es reduïx a *fins* quan no s'usaria la preposició *a* en la construcció alternativa: "Anirem fins a sa casa", al costat de "Anirem a sa casa". En canvi, "Anirem fins allà", al costat de "Anirem allà". És a dir, si llevant el *fins*, la frase té sentit, per la presència de *a*, és que és *fins a*; per exemple: "Des de València fins a Barcelona hi ha més de tres-cents quilòmetres". Com que podem llevar *fins*, i també *des*, i el sentit és el mateix ("De València a Barcelona..."), vol dir que és *fins a*. Si la frase té sentit, sense *a*, com en "La carrera dels xiquets és des de la plaça fins ací mateix", cau la *a*, i és *fins* a soles. En contextos temporals, *fins a* es manté davant noms o sintagmes nominals i infinitius: "Joana no vindrà fins a les cinc", "No pararé fins a aconseguir eixe treball". Per contra, com en alguns exemples apuntats, es reduïx a *fins* seguida d'adverbis, preposicions o oracions introduïdes per *que* o *fa*: "Vos done de temps fins despús-demà", "Fins d'ací una setmana no hi puc anar", "Bona nit i fins demà", "Corre fins que no pugues més", "Fins fa poc, don Eustaqui era riquíssim". En altres contextos ni espacials ni temporals es manté la forma plena *fins a*, "Hi caben fins a cinquanta persones".

► Presentació del llibre *El tortosí del Baix Ebre i l'estàndard*, de Carles M. Castellà. Divendres 16 de març a les 19h al Patronat Obrer de la Sagrada Família (c. Mercaders 2, Tortosa).

8 “Un polsim de sucre ingràvid”

Magí Camps @MagiCamps

La Vanguardia, 05/03/2018

<http://rodamots.cat/escreix/magi-camps-un-polsim-de-sucre-ingravid/>

Dijous farà cent anys del dia que Josep Pla va començar a escriure *El quadern gris*. O, si més no, del dia que diu que el va començar a escriure, el 8 de març del 1918, perquè aquest diari no va veure la llum fins al 1966, mig segle més tard, i ja sabem que Pla era un murri.

Sigui com sigui, ara fa cent anys que la Universitat de Barcelona va haver de tancar per la grip. No va ser una passa com la que hem viscut aquest any —especialment forta, però, malgrat algunes baixes, continguda per les mesures sanitàries actuals—, sinó que va arribar a nivells de pandèmia i va causar la mort d'entre 50 i 100 milions de persones a tot el món. Va passar a la història com la “grip espanyola” i va coincidir amb el final de la Gran Guerra.

El quadern gris comença així: “Com que hi ha tanta grip, han hagut de clausurar la universitat. D'ençà d'aquest fet, el meu germà i jo vivim a casa, a Palafrugell, amb la família. Som dos estudiants desavagats”. I al següent paràgraf Pla dona una altra notícia, de l'àmbit privat: “A l'hora de les postres, a dinar, apareixen a taula una gran plata de crema cremada i un pa de pessic deliciós, flonjo, daurat, amb un polsim de sucre ingràvid. La meva mare em diu:

—Ja saps que avui fas vint-i-un anys?”.

L'autor enceta les notes el dia del seu aniversari i avui, un segle després, Xarxa de Mots ens ofereix durant l'any 2018 i 2019, cada dia que Pla va escriure al seu diari, el fragment corresponent. Són els dos anys que va durar la pandèmia de grip i que coincideixen amb el pas del Pla estudiant al Pla periodista, com a

corresponsal a París del diari La Publicidad. Les notes acaben mentre fa les maletes i [prepara el viatge cap a França](#).

Xarxa de Mots, responsable de RodaMots i d'altres iniciatives vinculades a la llengua, amb Ramon Torrents i Jordi Palou al capdavant, ens torna a regalar –com va fer fa deu anys– la lectura gratuïta del diari de Pla coincidint amb les mateixes dates de cent anys enrere. És una iniciativa sense ànim de lucre, que en aquesta ocasió publica el text revisat a fons per Narcís Garolera i publicat el 2012 per Destino, amb l'autorització dels editors, els hereus i el curador, que va fer una feina d'orfebre.

És a dir, que si voleu seguir el **bloQG**, podeu entrar a [Elquaderngris.cat](#) i llegir durant dos anys les notes del diari, no sempre seguides –no escrivia pas cada dia–, i completar a ritme empordanès la lectura del text de Pla, una de les obres cabdals de l'escriptor de Palafrugell.

Vegeu també [“El quadern gris” de Josep Pla compleix avui 100 anys](#), per Joan Josep Isern (blog *Totxanes, totxos i maons*, 08/03/2018). Visiteu el bloQG [en aquest enllaç](#). Si voleu rebre'n les novetats per correu electrònic, [subscriviu-vos-hi aquí](#). RodaMots va dedicar la setmana passada a [cinc adjectius del Quadern gris](#). Aquí podeu llegir [l'entrada del 8 de març traduïda a l'anglès](#) per Peter Bush.

9 “En quin lloc del món podia redactar Fabra el testament en català? A Andorra!”

David Paloma entrevistat per Maria Cucurull

[Quadern de llengua](#) d'*El Periòdic* (Andorra), 25/01/2018

Doctor en Filologia Catalana, **David Paloma** actualment és professor de llengua catalana a la Universitat Autònoma de Barcelona i un dels organitzadors de la [Ruta Pompeu Fabra](#). Ha cultivat poesia amb notable èxit i també s'ha fet un lloc rellevant en el camp de la literatura infantil. A més, és autor de diverses obres de llengua com ara *Diccionari de pronunciació en català*; *Diccionari de dubtes i barbarismes*; *50 obres de llengua del segle XXI. Ressenyes i propostes de recerca*, i *Personatges convertits en paraules*.

Què és la Ruta Pompeu Fabra? Com va sorgir la idea?

La Ruta Pompeu Fabra és una activitat lligada al turisme lingüístic. Resseguim a peu, pels carrers de Barcelona, la vida i l'obra del seny ordenador de la llen-

gua catalana. Són set parades i dues hores de recorregut (comptant-hi les explicacions). La Ruta gaudeix de força interès: no podem oblidar que Fabra és un personatge molt estimat a les terres de parla catalana. Hi ha unes 300 poblacions en tota la comunitat lingüística amb un carrer que porta el seu nom, i més de vint els pobles o les ciutats que li han dedicat algun monument. Barcelona, també: hi ha, per exemple, el monòlit de pedra i bronze a la plaça de Lesseps, i la làpida dels Jardinets de Gràcia. Hi diu “Barcelona a Pompeu Fabra”. La làpida és una còpia del relleu *La lectura*, de Josep Clarà. Representa una dona llegint. La idea de fer una ruta va sorgir fa un parell d’anys, després de repassar les diferents biografies de Fabra. En adonar-nos de tots els domicilis on va viure el mestre, dels llocs que va freqüentar i de les institucions on va treballar..., ens va néixer la curiositat per trepitjar els espais que va conèixer el pare de la llengua catalana moderna. Amb el projecte al cap, vam tenir la sort de parlar amb la presidenta de la Secció Filològica de l’Institut d’Estudis Catalans i directora de la Càtedra Pompeu Fabra, Teresa Cabré. Va ser una confluència d’interessos.

També s’ofereixen excursions a Badalona-Sant Feliu de Codines i Prada de Conflent. Quin vincle va tenir Fabra amb cadascun d’aquests indrets?

Fabra va viure en cadascuna d’aquestes poblacions. Quan va tornar de Bilbao, el maig de 1912, es va instal·lar a Badalona. Treballava a Barcelona però vivia a Badalona. Va estar-se en diferents domicilis fins que el 24 de gener de 1939 se’n van anar a l’exili, ell i la seva família, des de Can Viladomat, a Sant Feliu de Codines. A la façana de la casa hi ha una placa que ho recorda. El fet és que van viure a Sant Feliu des de l’agost de 1938. Després va venir l’exili, ple d’incerteses, de penúries i també de canvis de residència. Prada de Conflent és el lloc més emblemàtic. Fabra hi va viure sis anys seguits, fins que es va morir el dia de Nadal de 1948.

Fabra ha estat suficientment commemorat per part de les institucions?

A partir de 1968, en commemorar-se el centenari del seu naixement (i el vintè aniversari de la seva mort), Fabra va rebre força homenatges per tot el país. El 25 de gener de 1969, per exemple, es va inaugurar un monòlit de pedra en homenatge a Fabra a Andorra la Vella, al pati de les escoles del carrer Ciutat de Valls. Sí, sí: les terres de parla catalana honoren Fabra, abans i ara, amb monuments i plaques, medalles i escultures; amb institucions i sales que duen el seu nom; amb casals arreu del món; amb miscel·lànies, antologies, auques, simposis, col·loquis, concursos; amb les famoses Festes de Cultura Populars Pompeu Fabra; amb el premis Pompeu Fabra instituïts l’any 2008... I enguany, Any Fabra!

El 1947 Fabra va dictar testament a la notaria de Rossend Jordana, a Sant Julià de Lòria per poder-ho fer en català. Creieu que fou un acte amb voluntat de mostrar coherència amb les seves idees, o bé ho definiríeu com un gest de rebel·lia per demostrar que la normalitat lingüística podia ser possible?

Podia ser, ben mirat, tant una cosa com l'altra. Però m'inclino a pensar que potser devia pesar una mica més la voluntat de mostrar coherència amb les seves idees. Si el català era prohibit a Catalunya i a la resta de territoris de l'Estat espanyol on es parlava català; si el català també era prohibit, i des de feia segles, a la Catalunya del Nord (on ell vivia exiliat en el moment de fer testament), ¿en quin altre lloc del món podia redactar el testament en català? A Andorra! Al bell país dels Pirineus!

Fent filologia de ficció, què n'hauria pensat Fabra de la nova gramàtica?

Cal suposar, d'entrada, que Fabra hauria tingut un paper rellevant en aquesta gramàtica: n'hauria estat un dels coautors principals, potser el primer. Vull pensar que hauria defensat els seus punts de vista amb arguments i amb expertesa. Però també m'imagino que, amb la fama merescuda de ser un home de consens, s'hauria adaptat a les decisions preses.

Què en penseu del rebombori que hi va haver a les xarxes per la supressió de gran part dels diacrítics? És una mostra d'inquietud lingüística o bé en realitat tothom es veu amb cor de criticar a les xarxes?

Va ser un rebombori, efectivament. Em sembla que hi va haver més oposició de la prevista, i això potser és senyal de dos fets que coneixem molt bé. El primer és que les xarxes faciliten i amplifiquen molt les crítiques. És fàcil veure-hi excessos. El segon és que la llengua la portem al cor: per això ens sentim interpel·lats davant de qualsevol reforma. Fabra també va trobar-se detractors diversos.

Hi ha prou consciència d'utilitzar correctament la llengua?

No n'hi ha prou entre els que n'haurien de donar exemple. L'ús formal demana una llengua sempre acurada però, en canvi, sovintegen les formes descurades en determinats discursos.

Per acabar, tindrem rutes d'altres gramàtics?

Ha ha ha. Potser sí. La ruta Joan Coromines ens portaria a Pineda, al Maresme. Però hauríem de sortir de la plaça Urquinaona de Barcelona. I la ruta Antoni M. Alcover s'hauria de fer a Palma (ja se'n fa una!): la Seu, la plaça de Cort, el carrer de Sant Bernat...

10 El catanyol es cura

Pau Vidal @pauetvidal

El catanyol es cura. Interferències castellà-català (Barcelona: Barcanova, 2012), pàg. 85-86

Crítica ferotge

EXEMPLE D'ÚS: «Sempre ha estat una obra injustament **denostada**.»

ÚS CORRECTE: «...injustament **criticada/bescantada/reprovada**.»

Sobretaula amb tertúlia

EXEMPLE D'ÚS: «Passo d'anar-hi; per acabar **despotricant** de **tot quisqui**...»

ÚS CORRECTE: «...per acabar **dient penjaments** de **tot déu**...»

EXPLICACIÓ: Per a situacions més formals, **malparlant** i **tothom**, respectivament.

Marxandatge

EXEMPLE D'ÚS: «Xapes, clauers, **enganxines** i banderes.»

ÚS CORRECTE: «Xapes, clauers, **adhesius** i banderes.»

EXPLICACIÓ: *Enganxina* és una espècie molt ben camuflada, però es va crear a imitació del castellà: si de *pegar*, *pegatina*, doncs d'*enganxar*, *enganxina*.

Anem al cine?

EXEMPLE D'ÚS: «Vés a la **guixeta** i demana si fan descompte.»

ÚS CORRECTE: «Vés a la **taquilla** i demana si fan descompte.»

EXPLICACIÓ: Superclàssic dels temps de les escapades clandestines a Perpinyà. Per recordar-se'n: quan les sales d'espectacles omplen, diuen que «fan taquilla».

Anem al Natació?

EXEMPLE D'ÚS: «Em darà una clau per a **la taquilla**, sisplau?»

ÚS CORRECTE: «Em darà una clau per a **l'armariet**, sisplau?»

EXPLICACIÓ: Dins d'una taquilla hi ha un ésser humà que ven entrades. Si hi fem la roba d'esport, les sabatilles de la dutxa i la tovallola, llavors és un armariet.

Anem a la platja?

EXEMPLE D'ÚS: «Qui vol anar al **xiringuito** a buscar mojitos?»

ÚS CORRECTE: «Qui vol anar al **quiosquet** a buscar mojitos?»

EXPLICACIÓ: Un èxit de públic importat del Carib que no es deixa substituir, ni tan sols ara que ja no hi són els famosos de la Barceloneta (altrament dits *menderos*, aquests sí força en reculada). Se n'han proposat un munt, com ara **quiosc de begudes** i **guingueta**, a més de **barraca** quan no és a la platja (a Girona i altres llocs ha funcionat). Una proposta més nova és **baret**.

Com el dijous

EXEMPLE D'ÚS: «És un llibre ideal per a un lector **mig**.»

ÚS CORRECTE: «És un llibre ideal per a un lector **mitjà**.»

EXPLICACIÓ: **Terme mig**, **classe mitja** i **edat mitja** són altres víctimes tradicionals de la mitjanía: **terme mitjà**, **classe mitjana** i **edat mitjana**.

Quan érem cavallers

EXEMPLE D'ÚS: «Tenen una armadura **mitgeval** al rebedor.»

ÚS CORRECTE: «Tenen una armadura **medieval** al rebedor.»

EXPLICACIÓ: Entranyable ultracorrecció, cosina de la **revisió metge**.